

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-98>

УДК 339.562

КЛАСИФІКАЦІЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ІМПОРТНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

CLASSIFICATION OF FACTORS INFLUENCING IMPORT ACTIVITIES

Оліховський Віталій Степанович

аспірант,

Національний університет «Львівська політехніка»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1897-093X>**Olikhovskyy Vitaliy**

Lviv Polytechnic National University

Класифікація факторів впливу на імпорتنу діяльність є важливим інструментом для розуміння та аналізування складних процесів, що відбуваються в сфері міжнародної торгівлі. В процесі дослідження застосовувався системний підхід, абстрактно-логічний і монографічний методи. В статті обґрунтовано необхідність класифікації факторів, які впливають на імпорتنу діяльність і запропоновано ознаки, за якими їх доцільно класифікувати. Особливу увагу в дослідженні приділено виокремленню ознак для класифікації факторів та їх упорядкуванню. Встановлено, що класифікація дозволяє ідентифікувати різні фактори, які можуть вплинути на імпорتنу діяльність, аналізувати їх вплив з точки зору їхньої важливості та пріоритету, виокремити фактори, які впливають на конкурентоспроможність національних товарів на зовнішніх ринках; допомагає уряду розробляти та реалізувати ефективну торговельну політику; створює базу для наукових досліджень у галузі міжнародної торгівлі і дозволяє аналізувати та розуміти складні взаємозв'язки між різними факторами та їхнім впливом на економіку країни.

Ключові слова: фактор, класифікація, класифікація факторів, фактори впливу, імпортна діяльність.

The classification of factors affecting imports is an important tool for understanding and analysing the complex processes taking place in international trade. It allows identifying various factors that may affect import activities, such as currency fluctuations, political instability, changes in legislation, etc., which helps businesses and the government to develop risk management strategies and minimise negative consequences. Therefore, the purpose of this study is to systematise and classify the factors influencing import activities. In the course of the study, a systematic approach was applied, which allowed to consider import activity as a complex system, taking into account the interrelationships and interaction of various factors affecting it. The abstract and logical method was also used to improve the conceptual and terminological apparatus of the study, identify problems and understand the general patterns of development of phenomena, and the monographic method was used to conduct a literature review and in-depth understanding of a particular problem or phenomenon. The article substantiates the necessity of classification of factors that influence import activity and suggests features by which they should be classified. Particular attention in the study is paid to the allocation of features for classification of factors and their ordering. It is proposed that the factors influencing import activity should be divided into three main features. It is established that the classification allows identifying various risk factors that may affect import activities, analysing their impact in terms of their importance and priority, identifying factors that affect the competitiveness of national goods in foreign markets; helps the government to develop and implement effective trade policy; creates a basis for scientific research in the field of international trade and allows analysing and understanding the complex relationships between various factors and their impact on the economy. The practical value of the study lies in the fact that the results obtained can be used in analysing various factors that affect import activities.

Key words: factor, classification, classification of factors, factors of influence, import activity.

Постановка проблеми. У сучасному глобалізованому світі імпортна діяльність стає все більш важливою складовою економічного розвитку країн. Проте, успішне здійснення

імпорту вимагає ретельного аналізування різноманітних факторів, що впливають на цей процес. На сьогоднішній день існує потреба в систематизації цих факторів через їх

різноманітність та важливість. Таким чином, виникає проблема розроблення класифікації факторів впливу на імпорتنу діяльність, яка б дозволила краще розуміти та аналізувати цей процес, а їхня систематизація та класифікація можуть допомогти в розробленні більш ефективних стратегій управління імпортною діяльністю, підвищенні конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку та стимулюванні її економічного зростання. Таким чином, актуальним стає проведення досліджень з метою розроблення систематизованої класифікації факторів впливу на імпорتنу діяльність, що дозволить краще розуміти та аналізувати цей важливий аспект міжнародної торгівлі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Серед дослідників, які у своїх наукових працях займалися вивченням факторів, які прямо чи опосередковано впливають на імпорتنу діяльність можна виділити Н. В. Кузьминчук, Т. М. Куценко і О. Ю. Терованесова – займалися питанням визначення чинників впливу на експортно-імпорتنу діяльність промислових підприємств [1], П. О. Гринько – діагностикою факторів зовнішнього середовища, які впливають на розвиток експортно-імпорتنу діяльності підприємств [2], Г. В. Мозгова, В. А. Євтушенко, Д. Д. Стівуренко – теоретичними аспектами імпорتنу діяльності підприємств України [3], Ю. С. Балюк – факторами розвитку експортно-імпорتنу діяльності вітчизняних промислових підприємств [4], Л. Г. Ліпич, А. О. Фатенюк-Ткачук – факторами впливу на розвиток зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств та їх аналізуванням [5, 6], О. Г. Мельник, М.Я. Нагірна – діагностикою факторів впливу на експортну діяльність підприємства [7] та багато інших науковців.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Більшість досліджень науковців зорієнтовані на дослідження факторів впливу на імпорتنу діяльність на мікрорівні. Водночас проведення класифікації факторів на макрорівні залишається мало дослідженим питанням. Вирішення цієї проблеми дозволить створити загальноприйнятту систему класифікації, яка удосконалив аналізування імпортною діяльності та допоможе у розробленні стратегій управління імпортом країни.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даного дослідження є систематизувати та класифікувати різноманітні фактори, що впливають на обсяги імпорту держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Імпортна діяльність підприємства або країни залежить від різних факторів, що впливають на її обсяг, напрямки та ефективність.

У фінансово-економічному словнику за редакцією П. І. Юхименко фактор це: 1) рушійна сила; 2) причина певного процесу, явища; 3) суттєва обставина певного процесу, явища. [8, с. 265]

Іншими словами, фактори – це обставини або змінні, які впливають на певний процес або явище. У контексті імпортною діяльності, факторами можуть бути різноманітні чинники, які впливають і визначають обсяги, структуру та характер (залежно від типу товарів: сировина, напівфабрикати, готові товари для реалізації або обладнання для виробництва) імпорту країни. Різні фактори мають різну силу дії та рівень просторового охоплення, взаємодіють між собою та можуть змінюватись з часом.

У зв'язку з великою різноманітністю факторів, для їх кращого розуміння і виявлення закономірностей їх необхідно групувати або класифікувати за певними ознаками. Класифікація – розподілення множини об'єктів на підмножини на підставі їх схожості чи несхожості [8, с. 130].

Отже, класифікація – це процес систематизації об'єктів або явищ на основі їхніх спільних ознак та встановлення порядку або групування відповідно до цих ознак. Класифікація допомагає структурувати та систематизувати знання у відповідні категорії, що полегшує їхнє зберігання, пошук та розуміння; дозволяє організувати великий обсяг даних у логічні групи або категорії, що спрощує їхній аналіз та інтерпретацію; дозволяє користувачам швидко знаходити необхідну інформацію відповідно до категорій, аналізувати та порівнювати об'єкти чи явища в межах однієї категорії, що сприяє кращому розумінню їх характеристик та властивостей; використовується для пошуку конкретної інформації в об'ємах даних, для планування дій або прийняття рішень, стандартизації та уніфікації певних процесів чи продуктів, допомагаючи виділити ключові аспекти або варіанти та оцінити їхній вплив. У різних сферах життя класифікація має різні цілі та завдання, але, загалом вона допомагає впорядковувати та розуміти навколишній світ.

Класифікація факторів, які впливають на імпорتنу діяльність, є предметом досліджень в галузі економіки, міжнародної торгівлі та міжнародних відносин, тому її дослідженням

займається багато науковців і сформульовано різні підходи до їх класифікації.

Так, Г. В. Мозгова, В. А. Євтушенко, Д. Д. Стівуренко поділяють фактори впливу на імпорتنу діяльність на загальноекономічні (стан світової економіки та товарних ринків, зовнішньоекономічна політика іноземних держав, глобалізація конкуренції, розвиток інтегральних процесів, міжнародна економічна взаємодія), науково-технологічні (технологічний протекціонізм, параметри технологічної стратифікації в країні, звуження відкритого ринку технологій, формування «технологічних мереж»), військово-політичні (відношення іноземних країн до соціально-економічних процесів у державі, політичні й економічні відносини між країнами) і інституціонально-економічні (вимоги іноземних держав щодо товарів, що імпортуються, контроль світових торговельних потоків СОТ) [3]. Л. Г. Ліпич та А. О. Фатенюк-Ткачук фактори впливу на розвиток ЗЕД поділяє на внутрішні фактори (інституційні, ресурсні виробничі, технологічні, психологічно-соціальні, інформаційні) і зовнішні фактори, які, в свою чергу, поділяє на зовнішнє мікросередовище (політичні, законодавчо-правові, економічні, неформальні обмеження, часу та простору, економічні, освітні, соціальні) і зовнішнє макросередовище (політичні, економічні, природно-кліматичні, адміністративні, законодавчо-правові, економічні, психологічно-соціальні, технологічні, історичні, стандартизації та автоматизації) [5]. Н. В. Кузьминчук, Т. М. Куценко і О. Ю. Терованесова в залежності від класифікаційної ознаки виділяють різні види факторів впливу на імпорتنу діяльність, зокрема,

в залежності від ступеня спонукання до експортно-імпоротної діяльності: ті що заохочують і ті що гальмують; в залежності від ступеня охоплення середовища впливу: фактори зовнішнього і фактори внутрішнього середовища; від рівня важливості: основні і другорядні; від ступеня контрольованості: контрольовані, неконтрольовані і частково контрольовані; від сфери впливу: фінансово-економічні, маркетингові, управлінські, виробничі, логістичні і соціальні; від механізму дії: фактори прямого впливу і фактори опосередкованої дії; від часового лагу: фактори тимчасової дії фактори постійної дії; від рівня конструктивності (ефекту впливу): конструктивні, деструктивні і нейтральні; від рівня комплексності об'єкта впливу: фактори одиночного впливу і фактори комплексного впливу [1]. На нашу думку, дана класифікація факторів є найбільш повною і найкраще охоплює всі аспекти імпоротної діяльності.

Огляд літератури показав, що класифікацій факторів, які впливають на імпорتنу діяльність є дуже багато і вони залежать від точки зору з якої дослідник розглядає чи вивчає дану проблему і від виду діяльності досліджуваного об'єкта, на якого прямо чи опосередковано впливають ті чи інші фактори.

Якщо розглядати класифікацію факторів на макрорівні, то, на нашу думку, фактори які впливають на імпорتنу діяльність доцільно класифікувати за трьома головними критеріями (рис. 1).

Класифікація факторів за походженням на внутрішні та зовнішні в імпортній діяльності відображає джерела впливу на процес імпорту товарів і послуг у країні та дає можли-

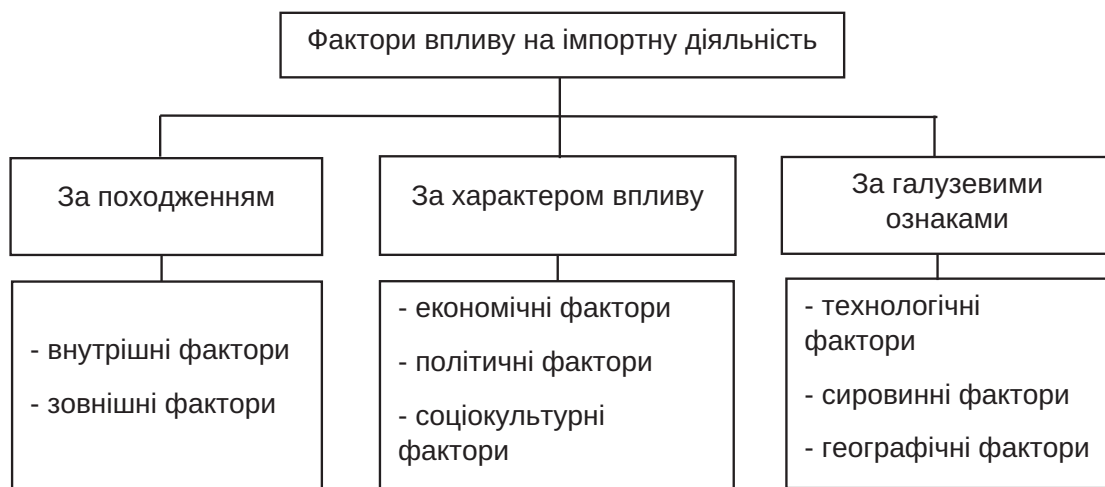

Рис. 1. Класифікація факторів впливу на імпорتنу діяльність України

Джерело: запропоновано автором

вість аналізувати їх в контексті внутрішніх та зовнішніх чинників, що визначають розвиток торгівлі та економіки країни.

Внутрішні фактори – фактори, які походять зсередини країни, її внутрішньої економічної, політичної та соціокультурної сфер. Вони включають в себе економічний стан країни, попит та пропозицію на ринку, податкову політику, політичну стабільність, законодавство, трудові відносини, інфраструктуру, освіту, культурні особливості, суспільний розвиток та інші внутрішні чинники.

Зовнішні фактори – фактори, які походять ззовні країни та впливають на імпорту діяльність через міжнародні відносини, міжнародну торгівлю та зовнішньоекономічні чинники. Вони включають в себе міжнародні торговельні угоди та договори, міжнародні економічні та політичні відносини, міжнародні правила та стандарти, зовнішній попит на товари та послуги, курси валют, міжнародні ринкові умови та інші зовнішні чинники.

Класифікація факторів впливу на імпорту діяльність за характером впливу на економічні, політичні та соціокультурні фактори передбачає розділення факторів, які впливають на процес імпорту, на три основні категорії залежно від їхнього характеру.

Економічні фактори – це фактори пов'язані з економічними умовами та процесами, що відбуваються в країні. Вони включають економічне зростання або занепад, інфляцію, безробіття, курс валют, попит та пропозицію на ринку, фінансову стабільність, інвестиції та інші економічні показники, які впливають на здатність країни до імпорту.

Політичні фактори – фактори пов'язані з політичною ситуацією в країні та міжнародними відносинами. Вони включають такі фактори, як політична стабільність, правова система, податкова політика, тарифи та мита, торговельні угоди, санкції, політика відкритих дверей, геополітичні конфлікти та інші політичні чинники, які впливають на імпорт.

Соціокультурні фактори – фактори пов'язані з соціальною та культурною сферами життя країни. Вони включають культурні звичаї, споживчі уподобання, демографічні тенденції, освіту, рівень життя, стиль життя, гендерні відносини та інші аспекти соціального та культурного життя, які впливають на попит на імпорту товари та послуги.

Класифікація факторів впливу на імпорту діяльність за галузевими ознаками дозволяє розглядати їх з точки зору їхнього відношення

до технологічних можливостей, доступності сировини та географічного положення і передбачає розділення цих факторів на три основні категорії в залежності від їхнього спрямування та характеристик.

Технологічні фактори – фактори пов'язані з технологічними можливостями та інноваціями в галузях економіки. Технологічні фактори включають рівень технологічного розвитку, доступність новітніх технологій, інтенсивність досліджень та розвитку, інновації виробництва та інші технічні аспекти, які впливають на обсяг і структуру імпорту товарів та послуг.

Сировинні фактори – це фактори пов'язані з доступністю та якістю сировини та матеріалів для виробництва різних видів товарів. Сировинні фактори включають наявність природних ресурсів, рівень їх видобутку, якість сировини, а також залежність від імпортуних джерел сировини та енергії.

Географічні фактори – це фактори пов'язані з географічним розташуванням країни, геополітичними умовами та географічними характеристиками. Географічні фактори включають географічне положення країни, наявність природних бар'єрів, доступність морських та повітряних шляхів сполучення, транспортну інфраструктуру та інші чинники які впливають на обсяг та напрямок імпорту.

Висновки. Класифікація факторів, що впливають на імпорту діяльність, є важливим інструментом для розуміння та аналізування цього процесу і дозволяє приймати обґрунтовані стратегічні рішення у сфері зовнішньої торгівлі. Під час аналізування імпортуної діяльності важливо враховувати різноманітні фактори, що впливають на неї. Класифікація цих факторів допомагає у розумінні їхнього характеру та значення і дозволяє систематизувати та узагальнити різноманітні аспекти цього процесу. Фактори впливу на імпорт є різноманітними та включають економічні, політичні, соціокультурні, технологічні, сировинні, географічні та інші. Для розуміння загальної картини імпортуної діяльності важливо враховувати не лише окремі фактори, але й їх взаємодію та вплив на економічні та соціальні процеси. Аналізування класифікації факторів допомагає у формулюванні та впровадженні стратегічних рішень щодо розвитку зовнішньоекономічних відносин країни. Змінність у впливі факторів на імпорт вимагає постійного моніторингу та аналізу для ефективного управління зовнішньоекономічною політикою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кузьминчук Н. В., Куценко Т. М., Терованесова О. Ю. Формування чинників впливу на експортно-імпорتنу діяльність вітчизняних промислових підприємств. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 50 (1). С. 69–74.
2. Гринько П. О. Діагностика факторів зовнішнього середовища, які впливають на розвиток експортно-імпоротної діяльності підприємств. *Бізнес-Інформ*. 2018. № 8. С. 51–56.
3. Мозгова Г. В., Євтушенко В. А., Стівбуненко Д. Д. Теоретичні аспекти імпоротної діяльності підприємств України. *Бізнес-Інформ*. 2021. № 12. С. 34–40.
4. Балюк Ю. С. Фактори розвитку експортно-імпоротної діяльності вітчизняних промислових підприємств. *Бізнес-Інформ*. 2021. № 7. С. 91–100.
5. Ліпич Л. Г., Фатенюк-Ткачук А. О. Фактори впливу на розвиток зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств. *Економіка та держава*. 2008. № 5. С. 29–32.
6. Фатенюк-Ткачук А. О. Аналізування факторів впливу на розвиток зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2010. Вип. 17. С. 93–100.
7. Мельник О. Г., Нагірна М. Я. Діагностика факторів впливу на експортну діяльність підприємства. *Інноваційна економіка*. 2013. № 5. С. 63–66.
8. Юхименко П. І., Загурський О. М., Бойко С. В., Півторак М. В. та ін. : Фінансово-економічний словник. Біла Церква : Білоцерківський навчально-науковий виробничий комплекс «Освіта», 2015. 396 с.

REFERENCES:

1. Kuz'mynchuk N. V., Kutsenko T. M. & Terovanesova O. Yu. (2020). Formuvannya chynnykiv vplyvu na eksportno-importnu diyal'nist' vitchyznyanykh promyslovykh pidpryyemstv [Formation of factors influencing the export-import activity of domestic industrial enterprises]. *Prychornomors'ki ekonomichni studiyi - Prychornomors'ki ekonomichni studiyi*, vol. 50(1), pp. 69–74. (in Ukrainian)
2. Hryn'ko P. O. (2018) Diahnostyka faktoriv zovnishn'oho seredovyschcha, yaki vplyvayut' na rozvytok eksportno-importnoi diyal'nosti pidpryyemstv [Diagnosis of environmental factors that affect the development of export-import activities of enterprises]. *Biznes-Inform – Business-Inform*, vol. 8, pp. 51–56. (in Ukrainian)
3. Mozohova H. V., Yevtushenko V. A. & Stovbunenko D. D. (2021) Teoretychni aspekty importnoi diyal'nosti pidpryyemstv Ukrayiny [Theoretical aspects of the import activity of enterprises of Ukraine]. *Biznes-Inform – Business-Inform*, vol. 12, pp. 34–40. (in Ukrainian)
4. Balyuk Yu. S. (2021) Faktory rozvytku eksportno-importnoi diyal'nosti vitchyznyanykh promyslovykh pidpryyemstv [Development factors of export-import activity of domestic industrial enterprises]. *Biznes-Inform – Business-Inform*, vol. 7, pp. 91–100. (in Ukrainian)
5. Lypych L. H. & Fatenyuk-Tkachuk A. O. (2008) Faktory vplyvu na rozvytok zovnishn'oekonomichnoi diyal'nosti mashynobudivnykh pidpryyemstv [Factors influencing the development of foreign economic activity of machine-building enterprises]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and the state*, vol. 5, pp. 29–32. (in Ukrainian)
6. Fatenok-Tkachuk A. O. (2010) Analizuvannya faktoriv vplyvu na rozvytok zovnishn'oekonomichnoi diyal'nosti mashynobudivnykh pidpryyemstv [Analysis of influencing factors on the development of foreign economic activity of machine-building enterprises]. *Naukovi pratsi Kirovohrads'koho natsional'noho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky – Scientific works of the Kirovohrad National Technical University. Economic sciences*, vol. 17, pp. 93-100. (in Ukrainian)
7. Mel'nyk O. H. & Nahirna M. YA. (2013) Diahnostyka faktoriv vplyvu na eksportnu diyal'nist' pidpryyemstva [Diagnostics of influencing factors on the enterprise's export activity]. *Innovatsiyna ekonomika – Innovative economy*, vol. 5, pp. 63–66. (in Ukrainian)
8. Yukhymenko P. I., Zahurs'kyi O. M., Boyko S. V., Pivtorak M. V. ta in. (2015) : Finansovo-ekonomichnyy slovnyk [Financial and economic dictionary]. Bila Tserkva : Bilotserkivs'kyi navchal'no-naukovyi vyrobnychyi kompleks «Osvita», 396 p. (in Ukrainian)